

## Valtion nuorisoneuvoston lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan 2024–2027

Valtion nuorisoneuvosto on nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelin, jonka asettaa valtioneuvosto. Nuorisolain §6 mukaan neuvoston tehtävänä on:

- 1) käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin;
- 2) tehdä aloitteita ja esityksiä nuorisopolitiikan kehittämiseksi;
- 3) tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan;
- 4) antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan otettavista asioista;
- 5) seurata toimialan kansainvälistä kehitystä ja yhteistyötä.

### Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet

Valtion nuorisoneuvosto antoi lausunnon valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan otettavista asioista opetus- ja kulttuuriministeriölle 12.04.2023. Lausunnossaan valtion nuorisoneuvosto näki keskeisinä nuorisopoliittisina toimina vahvistaa nuorten kokemusta yhteisöihin kuulumisesta, panostaa mielenterveyspalveluiden saatavuuteen ja matalan kynnyksen tukeen sekä kiinnittää erityishuomiota vähemmistöryhmien hyvinvointiin. Luonnoksessa valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa nämä näkökulmat ovat osin huomioitu ja kirjattu toimenpiteiden tasolle.

Valtion nuorisoneuvosto on lausunnon lisäksi myös edellisen ohjelman arvioinnissa<sup>1</sup> kiinnittänyt huomiota toimenpiteiden seurantamittareihin ja niiden seuraamiseen ohjelmakauden aikana. VANUPOn luonnoksesta kuitenkin puuttuu seurantamittarit kokonaan. Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä sitä, että jokaisen toimenpiteen alle yksilöidään seurantamittarit, jotta toimenpiteiden toteutumisen seuraaminen ja arviointi voidaan toteuttaa systemaattisesti.

Neuvosto pitää myönteisenä asiana sitä, että VANUPOssa on kiinnitetty huomiota ennaltaehkäiseviin ja matalan kynnyksen toimiin ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä, jolla on tunnistetusti hyvinvointia lisääviä vaikutuksia. Aiemman VANUPOn mukaisesti toivotaan, että tavoitteissa ja toimenpiteissä olisi mainittu ikäjakauma, johon ne kohdistuvat.

---

<sup>1</sup> Valtion nuorisoneuvosto (2023) [Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2020-2023 arviointi.](#)

## Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Valtion nuorisoneuvosto arvostaa sitä, että harrastamisen rooli nuorten hyvinvoinnin tärkeänä edistäjänä on tunnustettu ja etenkin erityistarpeisten ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten näkökulma harrastamisessa on huomioitu. Etsivän harrastustoiminnan ja etsivän kulttuurisen nuorisotyön lisääminen saa kannatusta ja neuvosto toivoo, että ne myös resursoidaan asianmukaisella tavalla. Valtion nuorisoneuvosto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että on olemassa monenlaista hyvinvointia tukevaa harrastamista. VANUPOssa olisikin tärkeä tunnistaa ja tunnustaa harrastaminen monipuolisemmin, eikä pelkästään kulttuuri- ja liikuntaharrastusten osalta. Neuvosto kaipaa kuitenkin toimenpiteeseen konkretiaa siitä, miten perheitä kannustetaan tukemaan nuorten harrastamista. Lisäksi harrastamisen mahdollistamiseen tulisi panostaa kaikissa ikäluokissa toimenpidetasolla.

Neuvosto pitää tärkeänä, että kouluviihtyvyyteen panostetaan ja osallistetaan opiskelijoita oppimisympäristöjen kehittämiseen. On tärkeää, että tilat edistävät oppimista ja hyvinvointia ja että niissä huomioidaan ovat mm. erityistä tukea tarvitsevat ja neuropsykiatrisesti oireilevat. Koulut edistävät nuorten liikkumista lähiliikuntapaikkoina ja tähän tulisi kiinnittää huomiota oppimisympäristöjä kehitettäessä. Kouluviihtyvyydellä on merkittävä rooli koulupudokkuuden vähentämisessä. Kouluviihtyvyyden lisäämiseksi tulisi VANUPOssa kiinnittää enemmän huomiota turvallisiin läsnäoleviin aikuisiin, nuorten vertaissuhteiden tukemiseen ja koulukiusaamisen ehkäisyyn. Neuvosto näkee positiivisena sen, että kulttuurihyvinvoinnin merkitys on tunnustettu ja että taide- ja kulttuuritoimijoiden rooli on mainittu osana kouluyhteistyötä.

Luonnoksessa korostuu nyt vahva palveluiden ja viranomaisneuvonnan näkökulma. Valtion nuorisoneuvosto haluaakin nostaa esiin sen, että ohjelmassa pitäisi hahmottaa selkeämmin kasvu- ja elinolojen vaikutus siihen, miksi osa nuorista voi yhteiskunnassamme huonosti. Lisäksi valtion nuorisoneuvosto toivoo, että VANUPOssa toimeenpannaan EU:n vahvennettua nuorisotakuuta.

## Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Luonnoksessa mainitaan, että mielenterveyspalveluiden saatavuutta parannetaan ja mielenterveysosaamista vahvistetaan. Valtion nuorisoneuvosto ehdottaa, että terapiatakuu tulisi ulottaa koko nuorisoiäluokalle Mieli ry:n ja Psykologiliiton ehdotuksen mukaisesti. Lasten ja nuorten terapiatakuun toimeenpanon onnistumista ja vaikutuksia tulee seurata ja arvioida systemaattisesti. Valtion nuorisoneuvosto pitää erinomaisena, että sukupuolivähemmistöt on tunnustettu erityistä tukea tarvitsevana ryhmänä, mutta kehottaa miettimään tulisiko toimenpide 5 ulottaa koskemaan myös seksuaalivähemmistöjä.

Nuorten kannustaminen luonnon virkistyskäyttöön tukee mielen hyvinvointia, mutta valtion nuorisoneuvosto näkee luonnoksessa olevan toimenpiteen

yleisluontoisena ja epätarkkana. VANUPOn toimenpiteessä tulisi keskittyä siihen, miten tosiasiallisesti hyödynnetään luontoa nuorten mielen hyvinvoinnin tukemisessa esimerkiksi nuorisotyöllisin keinoin. Näin myös saataisiin toimenpiteestä konkreettisempi ja vaikutukseltaan mitattavampi.

Ohjelmaan on kirjattu myös nuorten esiin nostama teema koulupaineiden vähentämisestä. Neuvosto näkee liialliset koulupaineet keskeisenä nuorten mielenterveyttä heikentävänä tekijänä ja kehottaa kiinnittämään tähän erityistä huomiota. Nyt tämä teema ei juurikaan näy VANUPOn toimenpiteissä. VANUPO ei myöskään huomioi riittävästi koronapandemian vaikutusta nuorten hyvinvointiin. Pandemiasta on verrattain lyhyt aika, mutta vaikutukset ovat silti yhä näkyvissä nuorten arjessa.

Neuvosto kehottaa tarkkuuteen terminologian kanssa. Käytettyjen kirjausten tulisi olla yhdenmukaisia läpi ohjelman, esimerkiksi tekstissä monin paikoin esiintyvä matalan kynnyksen-termi vaatii selkeyttämistä<sup>2</sup>. VANUPOssa olisi hyvä määritellä, mitä matalalla kynnyksellä eri yhteydessä tarkoitetaan. Esimerkiksi mitä matalan kynnyksen harrastustoiminnalla tarkoitetaan tai miten matala kynnyks toteutuu oppilas- ja opiskeluhuollossa.

### Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Neuvosto näkee nuorisopoliittisen näkökulman vahvistamisen muissa ministeriöissä välttämättömänä, jotta päätöksenteossa tulisi huomioitua paremmin nuorisopoliittiset vaikutukset. Nuorten osallisuuden vahvistaminen ja osallistumisrakenteiden kehittäminen valtionhallinnon tasolla nähdään myös tärkeänä. On hyvä, että VANUPOn tavoitteet tullaan sovittamaan yhteen kansallisen demokraatiohjelman kanssa ja nuorten osallisuus ja toimijuus tunnistetaan erityisesti ilmastonmuutosta ja luontokatoa koskevista prosesseista. Neuvosto kuitenkin katsoo, että tulisi panostaa laajemmin nuorten arjessa tapahtuvaan lähidemokratian kehittämiseen sekä vahvistaa kaikkien nuorten osallistumisen keinoja. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisessa eriarvoisuuden purkaminen on keskeistä. Valtion nuorisoneuvosto haluaakin tuoda esiin, että on tärkeää tunnistaa nuorten osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyviä esteitä sekä lisätä toimenpiteitä, joilla näitä esteitä pyritään poistamaan.

Turvallisuutta käsittelevän tavoitteen pääpaino on nyt vahvasti rikollisuudessa ja rangaistuksissa. Valtion nuorisoneuvosto esittää, että ohjelmassa tulisi huomioida nuorten turvallisuuden tunnetta lisääviä näkökulmia sekä korostaa nuorisotyön merkitystä ennaltaehkäisevänä ja pehmeänä puuttumisen keinona. Lisäksi VANUPOssa olisi tärkeää tunnistaa toimenpidetasolla väkivallan ja kiusaamisen uhreiksi joutuneet nuoret sekä heidän psykososiaalinen tukeminen.

Valtion nuorisoneuvosto näkee tärkeänä kirjauksena sen, että nuorisotyön merkitys nuorten yhteisöllisyyden ja resilienssin vahvistajana

---

<sup>2</sup> Huhta, ym. (2023) [Miten matala kynnyks ymmärretään nuorten palveluissa.](#)

tunnistetaan. On hienoa, että kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä kehitetään. Tähän neuvosto kuitenkin toivoo mainittavan konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tämä käytännössä toteutetaan.

Ohjelmassa tuotiin esiin nuorten harrastus- ja kansalaistoiminnassa esiintyvään häirintään ja syrjintään puuttuminen. Neuvosto ehdottaakin, että Et ole yksin -palvelun lisäksi kehitetään nuorisoalan toimijoiden osaamista häirintään ja syrjintään puuttumisen sekä moninaisuus- ja yhdenvertaisuusteemojen osalta, esimerkiksi koulutusten ja parhaiden käytänteiden jakamisen kautta.

Neuvosto näkee hyvänä, että saamelaisnuoret on nostettu esille ja tunnistettu heidän vähemmistöasemansa.

### Nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjaukset

Valtion nuorisoneuvosto on edellisen ohjelman arvioinnissaan<sup>3</sup> suositellut, että nuorisotyön ja -toiminnan tukemisen linjauksia vahvistetaan muutenkin kuin vain osaamiskeskusten painopisteiden kautta. Valtion nuorisoneuvosto näkee hyvänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää prosessin kunnallisen nuorisotyön kehittämiseksi ja vahvistamiseksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Neuvosto toivoo, että prosessissa kiinnitetään huomiota myös nuorten omaehtoisen toiminnan tukemiseen nuorisotyössä.

### Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Nuorisolain mukainen osaamiskeskustoiminta on yksi väline valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toimeenpanossa. Nuorisolain asetuksen §2 mukaan painopisteet nuorisolain 19§:n mukaisten nuorisolain osaamiskeskusten valtioapukelpoisuuden hyväksymiselle määritellään VANUPOssa. Painopisteet ovat nyt hyvin yleisluontoiset ja laveat ja niiden toivottaisiin olevan jäsentyneemmät. Neuvosto pitää ennaltaehkäisyn näkökulmaa hyvänä, mutta toivoo, että painopisteissä näkyisi enemmän myös osallisuuden näkökulma.

Neuvosto esittää lisättäväksi osaamiskeskuspainopisteosion "Nuorten hyvinvoinnin edistäminen nuorisotyön keinoin" -kohdan toisen kappaleen kolmannen virkkeen jälkeen: "Sosiaalisesti vahvistavia ja vaikuttaviksi todettuja jo olemassa olevia nuorisotyön menetelmiä ja välineitä hyödynnetään ja jatkokehitetään koko nuorisotyön kentän hyväksi."

### Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Valtion nuorisoneuvosto pitää kokonaisuutta toimivana ja näkee tärkeänä, että kohdassa on nostettu esiin muuttuva Eurooppa. Neuvosto esittää, että Osallisuus ja demokratia -otsikon alle tulisi lisätä näkökulma

<sup>3</sup> Valtion nuorisoneuvosto (2023) [Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman 2020-2023 arviointi](#).

radikalisoitumisen ehkäisystä. Vahvistamalla nuorten kokemusta osallisuudesta ja vähentämällä ulkopuolisuuden tunnetta ennaltaehkäistään keskeisellä tavalla radikalisoitumista. Valtion nuorisoneuvoston katsoo, että olisi tärkeää nostaa esiin näkökulmaa siitä, miten Euroopan nuoret rakentavat yhteistä Eurooppaa ja miten vaikutetaan siihen, että kaikilla nuorilla Euroopassa on aidosti turvallista. Valtion nuorisoneuvosto esittääkin, että Nuoret, rauha ja turvallisuus 2250 tulisi olla vahvemmin osa kansainvälistä toimintaa tässä maailmantilanteessa. Valtion nuorisoneuvosto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että osio on luonnoksessa hyvin Eurooppa-keskeinen ja toivookin siihen laajempaa kansainvälistä näkökulmaa.

### Muita näkemyksiä ohjelmasta

Yleisellä tasolla luonnos valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma on hyvin kiinni nyky-yhteiskunnan erilaisissa haasteissa ja ilmiöissä. Kuitenkin neuvosto huomauttaa, että VANUPOa leimaa vahva ongelmakeskeisyys. Valtion nuorisoneuvosto peräänkuuluttaa myönteistä ja voimavarakeskeistä näkökulmaa nuoriin. Ohjelmassa tulisi näkyä asiat, jotka tuottavat nuorille hyvinvointia.

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että VANUPOn kohderyhmän yläikäraja olisi perusteltua nostaa nuorisolain mukaisesti 28 ikävuoteen. Talouden haasteiden ja koronan jättämän hyvinvointivelan takia nuorten aikuisten työllistymisen ja itsenäiseen elämään suuntaamisen mahdollisuudet ovat heikentyneet, jonka vuoksi huomiota olisi syytä kohdistaa juuri heihin.

Neuvosto toivoo, että ohjelmassa tunnistettaisiin vahvemmin moninaiset nuorten yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvät kysymykset. VANUPOn tulisi kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että jokaisella nuorella on yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet elää hyvää elämää ja osallistua yhteiskuntaan. Muun muassa vihapuhe, rakenteellinen rasismi, häirintä sekä ahdistelu ja syrjintä työmarkkinoilla on monelle nuorelle arkipäivää ja se asettaa nuoret eriarvoisiin asemiin toisiinsa nähden. VANUPOssa todetaan vähemmistöryhmien altistuvan arkiympäristössään vihapuheelle ja häirinnälle. Samalla VANUPOssa nostetaan leimaavalla tavalla esiin katujengeissä mukana olevien nuorten tausta. Tämä heikentää vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten hyvinvointia ja osaltaan luo stigmaa sekä lisää nuoriin kohdistuvia ennakkoluuloja.

Hallitusohjelman mukaan *"Hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön"*. Ohjelmassa ei kuitenkaan kuvata miten tämä poikkihallinnollinen johtaminen tapahtuu. VANUPOssa tulee määritellä, miten OKM:lle osoitettua kokonaisvastuuta toteutetaan ja miten toimitaan, jotta nuorten asiat eri politiikan osa-alueilla nivoutuvat koko nuoruuden huomioivaksi kokonaisuudeksi. Nuorisoministerille on annettava aidosti edellytykset johtaa VANUPOn toteuttamista. Valtion nuorisoneuvosto pohtii, miten nuorisoministerin rooli näkyy lasten, nuorten ja perheiden ministerityöryhmässä sekä miten muut ministeriöt ovat sitoutuneet ohjelman toteuttamiseen. Lisäksi taloustilanne ja siitä johtuva talouskuri herättää kysymyksiä siitä, miten

hyvin käytännön toimenpiteitä kyetään toteuttamaan ja jos toteutetaankin, niin tehdäänkö ne riittävin resurssein.

Helsingissä 26.01.2024

Valtion nuorisoneuvoston puolesta,  
Jenni Palomäki  
vs. pääsihteeri